

Dansen door de schalen

De RES koppelen met andere vraagstukken, hoe doe je dat?

Het heet 'regionale' energiestrategie maar het energievraagstuk is evenzeer lokaal en (inter)nationaal. Ook vragen andere maatschappelijke opgaven ruimte: wonen, infrastructuur, bedrijvigheid, recreatie, stikstof et cetera. Hoe kunnen bestuurders, ambtenaren en andere betrokken partijen omgaan met deze meerschalligheid en complexiteit? Het Nationaal Programma RES vroeg het aan drie gezaghebbende deskundigen.

Het zijn hoogleraar Bestuurskunde Geert Teisman (EUR), Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving Jannemarie de Jonge en hoogleraar Gebiedsontwikkeling Co Verdaas (TU Delft). Alle drie onderzochten ze de vraag in een essay c.q. artikel. Samen vormen deze verhalen de aftrap voor een nieuwe community van NP RES rond integrale gebiedsontwikkeling in het post-fossiele tijdperk.

Lees en doe mee!

De lessen & inzichten in kort bestek.

Complexiteit is een kans

Teisman ziet het combineren van opgaven als een kans om de ruimte voor oplossingen te vergroten. De vraagstukken in de leefomgeving zijn alle urgent, maar het is een valkuil om te snel aan te sturen op oplossingen. Het levert meer kwaliteit en – uiteindelijk - snelheid op wanneer verschillende overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties aan de voorkant langer stilstaan bij de bedoeling van het ‘eigen’ vraagstuk en die van de andere opgaven in de leefomgeving. Dit vereist anders werken; overheden en organisaties zijn nog ingericht op het halen van eigen doelstelling, niet op gecombineerd werken. Teisman concludeerde na onderzoek dat ontwikkelingen nooit zijn terug te voeren op een enkele beslissing; bij complexe vraagstukken heeft niemand zoveel invloed dat hij de doorslag kan geven. Samenspel en voortdurend ‘schakelen’ tussen verschillende bestuurslagen (‘van de wijk naar Europa en de wereld’) zou leiden tot betere besluiten, betoogt Teisman. Hij verwijst naar publieke en private partijen die elkaar snel vonden in de crisis van 2008 in de regio’s Cleantech en Eindhoven. Ze vonden oplossingen voor dreigend ontslag en konden snel schakelen met de ministeries. Een gezamenlijke veerkrachtige reactie. Ook zijn snelheid en kwaliteit erbij gebaat, kritische inwoners en maatschappelijke organisaties uit te nodigen om mee te doen. Wie zegt ‘niet hier’ krijgt die ruimte maar wel met de opdracht iets anders voor te stellen, en wie vindt dat het te langzaam gaat, kan zelf initiatief nemen. De kunst is elk beleid te beschouwen als een openingsbod, een te optimaliseren versie 1.0 waarbij het betrekken van zoveel mogelijk andere actoren aan de voorkant leidt tot meer kwaliteit en snelheid aan de achterkant. Hoe organiseren we het gesprek met de anderen? Hoe combineren we verschillende bedoelingen? Wat is het gedeelde beeld over de ontwikkeling van gebieden en welke andere vaak sectorale doelen zijn randvoorwaarden waaraan tegemoet gekomen moet worden? Dat zijn volgens Teisman de vragen waar het om gaat, in plaats van: hoe jassen we zo snel mogelijk een sectorale oplossing erdoor?

Ruimtelijke logica

De Jonge munt in haar bijdrage de ‘ontwerpde dialoog’, ze spreekt van een ‘vrije ruimte voor onderling begrip, maar wel met de kaart erbij’. Een doorgaand leerproces waarin het inzicht en onderling begrip bij betrokkenen groeit. In de ontwerpde dialoog staan gedeelde ruimtelijke uitgangspunten centraal. Deze ruimtelijke logica moet volgen uit een energiestelsel zonder fossiele brandstoffen. Duurzame opwek en de benodigde infrastructuur komen bijvoorbeeld zoveel mogelijk in de gebouwde omgeving; op de plek waar de vraag is. Tegelijk is er de noodzaak om ongeacht bestuurlijke grenzen gebieden aan te wijzen waar ‘nee, tenzij’ geldt voor duurzame opwek en andere waar het adagium is ‘ja, graag’; een regio kan een strategisch en economisch voordeel zien in energievoorziening en -infrastructuur. Onzekerheid hoort erbij, je moet er verstandig mee omgaan en een adaptieve strategie kiezen, stelt De Jonge. No-regretmaatregelen kunnen meteen worden doorgevoerd en oplossingen worden altijd bekeken in de context van de lange termijn. De verbinding met andere doelen in de leefomgeving is daarbij een noodzaak. Dit vraagt om aansluiting van de RES bij bestaande processen aan integrale regionale tafels zoals de verstedelijkingsstrategieën waaraan de ontwerpde dialoog gevoerd kan worden. Dit in de geest van de Omgevingswet die naar verwachting ingaat op 1 juli 2022.

Keuzes maken

Verdaas plaatst kanttekeningen bij de *mutual gain* benadering. De opgaven van nu zijn te complex en te groot om iedereen tevreden te stellen. Win-win is een goed uitgangspunt, maar er ontstaan ook *win-lose* situaties. Verdaas signaleert een neiging om in plannen en beleid te kiezen voor een veilige benadering waarbij pijnlijke keuzes vooruit worden geschoven. Het is geboden om – in de complexe werkelijkheid – de opdracht helder te

maken, de onderliggende feiten op tafel te krijgen en te escaleren naar de opdrachtgever als er een kink in de kabel is. Verdaas dringt ook aan op taalbewustzijn, op het gebruik van woorden die verbinden, maar die niet versluieren, bijvoorbeeld dat het landschap zal veranderen. Het uitgangspunt van ‘niet afwentelen’ van de NOVI is een voorbeeld van zulke versluiting, want het wezen van ruimtelijke ordening is afwentelen, zegt Verdaas. Het gaat erom te kiezen wat je waar doet. Dit vraagt om over bestuurlijke grenzen heen te kijken in het besef dat ruimtelijke ordening per definitie meer is dan een optelsom van individuele wensen en belangen. Elke keuze voor bijvoorbeeld een investering in infrastructuur is per definitie een keuze om diezelfde investering elders niet te doen. Dat we juist over bestuurlijke grenzen heen blijven kijken vanuit het besef dat ruimtelijke ordening per definitie meer is dan een optelsom van individuele wensen en belangen.

Openingsbod leerspoor energie in de leefomgeving

NP RES beschouwt de drie bijdragen – in de taal van Teisman – als een ‘openingsbod’. Een aanzet voor het denken over integrale gebiedsontwikkeling in tijden van ongekende veranderingen. Lees de essays! Doe mee in de RES community “Energie in de Leefomgeving” om van elkaar te leren en kansen (en knelpunten) verder te brengen. Het idee is een aantal regionale ontwikkelingen bij de kop te nemen. Waar zijn opgaven te combineren? Bij welke regionale vragen zijn juist keuzes vereist? Wat speelt er in en tussen de verschillende sectoren? Wanneer het combineren van opgaven niet lukt, hoe kom je dan tot de noodzakelijke (pijnlijke) keuzes?

De eerste bijeenkomst vindt online plaats op 27 januari 2022. Meedoen? Binnenkort versturen we de uitnodiging met de aanmeldlink voor de eerste bijeenkomst. Daarnaast kun je je ook aanmelden door ons te mailen via info@npres.nl.

Meer informatie

Ga naar www.regionale-energiestrategie.nl/leefomgeving/leertraject+leefomgeving/ voor meer informatie en om de onderstaande essays te lezen.

- Sneller en Beter (Geert Teisman)
- Advies RES 2.0 College van Rijksadviseurs
- Werken aan ruimtelijke inrichting (Co Verdaas)